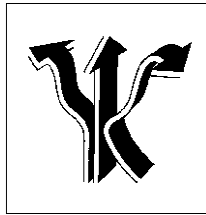

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

з дисципліни

«ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ГРОМАДІ»

(для магістрів)

Київ - 2016

Підготовлено доцентом кафедри соціології та соціальної роботи Т.В. Єресковою

Затверджено на засіданні кафедри соціології та соціальної роботи
(протокол № 1 від «29» серпня 2016 р.)

Схвалено Вченою радою Українсько-Азербайджанського Інституту соціальних наук і самоврядування імені Г.А. Алієва (протокол № 1 від «30» серпня 2016 р.)

Єрескова Т.В. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Технології активізації громад» (для бакалаврів). – К.: МАУП, 2015. – 25 с.

Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Технології соціальної роботи у громаді» містять пояснювальну записку, тематичний план, зміст самостійної роботи з дисципліни «Технології соціальної роботи у громаді», вказівки до виконання контрольної роботи, теми контрольних робіт, а також список літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

В середині 2010-х році Україна опинилася на порозі масштабних реформ – економічних, політичних, соціальних. Не оминула її й реформа місцевого самоврядування, результатом якої має стати децентралізація – так звана “передача влади на місця”. Це дасть можливість кожній громаді найкращим чином управляти своєю територією та витратити кошти на ті потреби, які її членам здаються найкричущими, проте, яких часто-густо не видно згори політичного Олімпу. Однак, такі зміни таять в собі й ряд небезпек – якщо громада не усвідомлює себе як цілісність, не має бажання розвиватися, то децентралізація призведе лише до її подальшого занепаду. Тому активізація соціальної активності громад за допомогою технологій соціальної роботи є важливим та актуальним питанням соціальної політики та освіти.

Можна сказати, що активізація громад є поєднанням багатьох процесів, серед яких треба виділити наступні: залучення громадян до розуміння та сприйняття факту існування власних проблем, визначення бажаних та можливих для громади шляхів вирішення цих проблем; окреслення кола осіб та мережі установ і закладів, які можуть вирішити проблеми, ведення з ними переговорів; опанування членами громади вміннями співпрацювати як з органами влади, так і з бізнесом, НДО, зацікавленими особами, які мають певну громадську позицію, для досягнення конкретних цілей; розбудова громадських організацій (формальних чи неформальних), які можуть сприяти продовженню намічених планів, уособлюють волю та прагнення громадян, яких вона представляє, підняття рівня поінформованості членів громади щодо важливих для життєвого розвитку питань й тощо.

Дисципліна «Технології соціальної роботи у громаді» покликана навчити майбутніх соціальних працівників, координаторів програм місцевого розвитку основам мобілізації громадян заради вирішення проблем громад. У зв'язку з цим у програмі вивчення дисципліни «Технології соціальної роботи у громаді» для студентів другого (магістерського) освітнього рівня міститься як теоретичний матеріал, так і специфіка застосування отриманих знань та навичок на практиці.

Таким чином, студенти після опанування дисципліни «Технології соціальної роботи у громаді» повинні **знати:**

- сутність поняття «соціальна активізація громад»;
- основні технології соціальної активізації громад;
- правові норми та законодавче забезпечення розвитку громад;
- основи стратегічного планування розвитку громади;

Вміти:

- створювати громадські організації, НДО, асоціації тощо;
- залучати громади до здорового способу життя, вирішення екологічних проблем;
- проводити консультації з громадськістю щодо різних питань розвитку;
- залучати гранти, благодійну та донорську допомогу.

Формою контролю засвоєння знань є екзамен.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни

«Технології соціальної роботи у громаді»

№ з/п	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади соціальної активізації громад
1	Роль громад в історії України та реформа місцевого самоврядування
2.	Правові норми та законодавча база розвитку громад в Україні
3	Стратегічне планування розвитку та соціальної активізації громади
	Змістовий модуль 2. Практична складова соціальної активізації громад
4	Створення мереж урядових, науково-дослідних організацій, організацій жителів, закладів освіти, малих підприємств та розбудова інституційного потенціалу.
5	Соціальні консультації з громадськістю та просвіта громад
6	Громадські ради при органах влади та громадський контроль
7	Підвищення рівня поінформованості громадськості з важливих питань соціального розвитку
8	Моніторинг та оцінка процесу соціальної активізації громад
9	Гранти як технологія вирішення місцевих проблем
10	Досвід успішних громад в Україні
Разом годин: 90	

Зміст
самостійної роботи з
дисципліни
«Технології соціальної роботи у громаді»

Змістовий модуль 1.

Теоретико-методологічні засади соціальної активізації громад

Тема 1. Роль і місце громад в історії України та реформа місцевого самоврядування

Питання на семінар:

1. Розкрити сутність поняття «громада».
2. Структура та функції громади. Види громад.
3. Історичні етапи розвитку громад.
4. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (2014 рік).

Література [21; 23; 26; 28; 48]

Тема 2. Правові норми та законодавча база розвитку громад в Україні

Питання на семінар:

1. Конституційні основи місцевого самоуправління.
2. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.
3. Добровільне об'єднання територіальних громад.
4. Органи місцевого самоврядування та органи самоорганізації населення.
5. Інститут ефективного самоврядування.

Література [1; 2; 3-6; 13]

Тема 3. Стратегічне планування розвитку та соціальної активізації громад

Питання на семінар:

1. Поняття “стратегічного планування”.
2. Форми і методи вивчення потреб громади та цільових груп.
3. Використання методики стратегічного планування.
4. Визначення стратегічних та оперативних цілей.
5. Розробка стратегічного плану інститутів громадянського суспільства.
6. Етапи стратегічного планування активізації громад.
7. Складання карти ресурсів громади.

Література [28; 29; 32; 34]

Змістовий модуль 2. Практична складова активізації громад

Тема 4. Створення мереж урядових, науково-дослідних організацій, організацій жителів, закладів освіти, малих підприємств та розбудова інституційного потенціалу

Питання на семінар:

1. Розкрити сутність поняття “громадські організації”.
2. Перелік документів для створення громадських організацій.
3. Громадські об’єднання.
4. Організації жителів.
5. Організації закладів освіти.
6. Координація діяльності різних організацій.

Література [3; 8; 16-19; 24; 27; 32]

Тема 5. Консультації з громадськістю та просвіта громад

Питання на семінар:

1. Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань

- формування та реалізації державної політики.
2. Консультативно-методичний супровід громад органами місцевого самоврядування.
 3. Консультації для інститутів громадянського суспільства.
 4. Консультації з ініціативними групами.
 5. Налагодження контакту з органами влади та цільовими групами.
 6. Тренінги з розробки проекту та консультації з написання соціальних проектів.

Література [14; 17; 21; 22; 25; 31]

Тема 6. Громадські ради при органах влади та громадський контроль

Питання на семінар:

1. Поняття громадського контролю.
2. Засади та принципи роботи громадських рад.
3. Завдання та функції громадських рад.
4. Склад громадських рад.
5. Типове положення про громадську раду при органах виконавчої влади.

Література [16; 19; 22-25; 31; 34; 50-53]

Тема 7. Основні технології активізації громад

Питання на семінар:

1. Соціальне планування на рівні громади.
2. Залучення місцевих жителів до політичної діяльності, прийняття управлінських рішень.
3. Організація масових культурних заходів, політичних виступів, народних віче.
4. Боротьба та протидія дискримінації на рівні громади.
5. Адресна допомога за місцем проживання.
6. Сприяння розвитку соціальних зв'язків, добровольчих служб, волонтерських груп та організації самопомоги.
7. Способи алучення молоді до активного способу життя, екологічних ініціатив.

Тема 8. Моніторинг та оцінка процесу активізації громад

Питання на семінар:

1. Розкрити сутність поняття моніторингу.
2. Взаємозв'язок планування та оцінювання.
3. Розробити критерії оцінювання.
4. Скласти програму оцінювання
5. Розробити інструментарій оцінювання.
6. Розробка рекомендацій та визначення пріоритетів подальшого розвитку проекту.

Література [11; 14; 15; 19-23; 25-27; 35]

Тема 9. Гранти як технологія вирішення місцевих проблем

Питання на семінар:

1. Залучення фінансових ресурсів для розвитку громад у вигляді грантів.
2. Роль грантів у розвитку громад.
3. Особливості міні-грантів.
4. Процедура отримання грантів.
5. Скласти грантову заявку.
6. Тендер на надання послуг.

Література [29; 30; 31; 32; 33; 34; 37]

Тема 10. Досвід успішних громад в Україні

Завдання на семінар:

Захист контрольної роботи на одну з обраних тем. Студентам рекомендується взяти історію успіху однієї громади з області. В роботі необхідно сконцентрувати увагу на новітніх технологіях активізації громади, які були використані її членами, а також на формах та методах соціальної роботи, які були взяті за основу в процесі мобілізації даної громади.

Література [15; 19; 29; 34; 36; 40; 44; 48]

При самостійному опануванні лекційного матеріалу доцільно звернути увагу на *наступні аспекти, які рекомендується занотувати* до конспекту:

1). Сучасні теорія і практика соціальної роботи розглядають громаду (територіальну, етнічну, релігійну тощо) і різноманітні громадські об'єднання (професійні, культурні, політичні тощо) одночасно і як головну рушійну силу, і як потенціал, і як середовище для розробки і реалізації програм соціального забезпечення та захисту. Всіляке сприяння підвищенню активності громад, зміцненню їхньої дієздатності, розвитку є одним з головних завдань соціальної роботи тому, що саме завдяки активній участі громади у розробці і ухваленні рішень, визначенні пріоритетів діяльності, плануванні стратегій і впровадженні заходів для поліпшення здоров'я і здійснюється ефективно соціальне забезпечення та захист.

2). Спрямування громадських зусиль на здорові ініціативи потребує наявності певних умов, головними з яких є забезпечення доступу членів громади до потрібної інформації, навчання методам соціальної роботи, залучення фінансової підтримки. Крім того, досвід громад, які досягли відчутних успіхів у системі соціального забезпечення, свідчить про те, що процес розвитку громад є тривалим за своєю природою - для більшості проектів потрібно 5-10 років, щоб досягти безперечних позитивних результатів. Ця необхідність мати тривалий час для отримання суттєвих результатів обумовлює низку проблем - політичних, організаційних, дослідницьких, фінансових тощо. Наприклад, загальновідомо, що будь-яка кампанія, ініційована владними структурами (місцевими адміністраторами, професійними політиками, громадськими діячами) потребує від виконавців якомога скорішого результату або з причин доброго звітування, чи з необхідності придбання політичного капіталу до певних подій (виборів, святкових дат тощо). Фінансування будь-яких громадських ініціатив, дослідницьких проектів, грантів тощо теж здійснюється на досить обмежений термін - як правило, на 1-3 роки. Це створює об'єктивні суперечності між інтересом громади мати владну і фінансову підтримку тривалий час і прагненням тих, хто підтримує, до термінового результату. Очевидно, подолання цієї суперечності потребує досягнення суспільного компромісу з партнерами і спонсорами, і від громади - постійного пошуку нових партнерів протягом всього часу розроблення проекту.

3). Активізація, розвиток громади, посилення її спроможностей щодо створення здорових ініціатив становить предмет вивчення багатьох наукових праць і ґрунтовних досліджень науковців з багатьох країн світу, зокрема Канади, Нової Зеландії, Великої Британії, Австралії, Північної Америки. І досі точаться філософські дискусії стосовно того, як розуміти і який зміст вкладати у саме визначення "посилення спроможностей". Одне з найбільш вдалих сучасних тлумачень цього поняття належить Джону Реберну, доктору філософії з Оклендського університету (Нова Зеландія): посилення спроможностей розглядається як повільний, але неупинний процес, під час якого люди, котрі спочатку почували себе безпорадними, пригніченими (з проблем здоров'я), заручниками обставин, які вони не в змозі були змінити, поступово стають сильнішими, компетентними, впевненими у власних силах до змін, навчаються діяти спільно, робити особистий внесок у діяльність громади, спроможні впливати на політичні та інші структури, щоб досягти власного здорового інтересу, не розраховуючи на зовнішніх благодійників, активістів, професійних організаторів.

Результатом процесу "посилення спроможностей" є новий стан, який члени громади відчувають таким чином, як про це свідчать дослідження, проведені 1996 р. у територіальній громаді канадської провінції Онтаріо: люди задоволені тими можливостями, які вони отримали за нових обставин, у яких вони опинилися, тобто психологічна атмосфера життя в громаді така, що люди бажають і вміють досягати своєї мети у спілкуванні з державними, громадськими, комерційними структурами у межах своєї території. Але перехід від стану повної безпорадності до усвідомлення власних спроможностей окремих індивідів можливий, як правило, не раніше ніж за 5 років. Громаді у цілому потрібно ще більше часу - вона здатна навчитися повністю контролювати свої справи за 7-10 років. Це означає, що громада настільки обізнана з головних положень теорії ФЗСЖ, володіє методами впливу на становище і, головне, набула практичного досвіду щодо здорового способу життя, що вона не сумнівається ані щодо своїх прав, ані щодо намірів і дій. Громада може залучити з окремих питань фахівців ззовні (дослідників, вузьких спеціалістів), але тільки з правом поради. Всі заходи громада здійснює сама, самостійно планує їх і керує ними.

4). Положення розвитку громади полягає в пріоритеті громади, створеної за географічною ознакою (тобто місцевою територіальною громадою) перед усіма іншими типами громад (етнічними, релігійними, професійними, культурними, політичними громадськими об'єднаннями), з точки зору

ефективності проектів ФЗСЖ. Це положення підтверджується численними дослідженнями ефективності діяльності громад, і воно важливе, зокрема, ще й тому, що теорія соціального планування і соціальної роботи на ньому не акцентує. Навпаки, багато хто з вчених і практиків розробляє проекти для "громад за інтересами", і насправді досягає непаганих результатів. Але сучасний досвід розвитку громад доводить, що найбільш ефективні, як правило, проекти, що враховують локальну територіальну громаду, тобто місце певної території, де люди "сплять вночі". Проекти соціальної роботи для "громад за інтересами" звичайно, підсилюють спроможність окремих членів цих громад (здебільшого - лідерів і активістів), але наслідки для всієї громади у цілому можуть бути менш ефективні і довготривалі, ніж це спостерігається в територіальних громадах. Психологи вважають, що це природний феномен - людина на підсвідомому рівні схильна любити, у більшості випадків, місце, де вона народилася або довго мешкала і, відповідно, прагне його поліпшити, попри всі руйнівні наслідки урбанізації, розвиток комунікацій і технологій. Але потрібно пам'ятати, що саме ці наслідки значною мірою обумовлюють виникнення "громад за інтересами", і "територіальний" підхід ніякою мірою не повинен зменшувати значення цих громад. "Громади за інтересами" - природне явище, продуковане суспільним прогресом, у деяких випадках це єдине середовище, яке можливо використати для ФЗСЖ. Досвід свідчить, що найкращих результатів досягнуто саме у тих місцевостях, де проекти ФЗСЖ спиралися на "первинні групи активістів", які склалися з робочих, фермерів, асоціацій батьків, сусідів, груп вивчення релігійних проблем, етнічних об'єднань нащадків корінного населення тощо. Отже, оптимальним підходом для розвитку громади, очевидно, є такий, що поєднує "прив'язку" до певної місцевості з підтримкою різноманітних "первинних груп активістів".

5). Важливим положенням розвитку громад є принцип досягнення консенсусу як у середині громади (між усіма її прошарками і групами), так і з зовнішніми сильними і владними структурами (політичними, адміністративними, фінансовими тощо). Це потребує встановлення взаємин у громаді і на рівні зовнішніх зв'язків, скоріше, на ґрунті домовленостей, ніж конфлікту, застосовуючи ненасильницькі дії за методикою: "Починати завжди лагідно, і лише якщо не спрацює, спробувати силову тактику, але поступово і помірковано". Природно, цей підхід не є винятком для конфлікту взагалі як методу досягнення мети громади. У разі крайньої несправедливості і вичерпання засобів консенсусу конфлікт як в середині громади, так і на зовнішньому рівні можливий і потрібний, але доцільно враховувати, що конфронтація - це останній засіб, тому що сама в собі вона несе елементи

підвищення психічної напруженості, тобто не сприяє психічному здоров'ю громади і її членів. Для досягнення порозуміння, та й на випадок конфлікту (що потребує раціонального керування ним), вкрай важливу роль відіграє ступінь розвитку мереж соціальної підтримки у громаді: якість функціонування інституту сім'ї, дитинства, піклування про найуразливіших членів громади - старих, хворих, незаможних, інвалідів тощо, розвиток сусідських зв'язків, дружніх стосунків мешканців між собою, співпраця різноманітних первинних груп активістів, позиція муніципальних соціальних працівників, державних і приватних працівників галузей охорони здоров'я, освіти, безпеки тощо.

б). Правильно побудований процес розвитку громади з часом приводить до виникнення індивідуального та колективного відчуття добробуту і задоволення власною долею і оточуючим середовищем. Також розвивається "відчуття місця" - ототожнення людини із середовищем, де вона живе і працює, любов до оточення (фізичного і соціального), доброзичливе сприйняття усіх інших членів громади незалежно від їхнього статусу. Все це безпосередньо стосується передумов здоров'я - найважливіших чинників сприяння доброму здоров'ю в усіх його вимірах - фізичному, психічному, духовному, соціальному. Зрозуміло, щоб досягти таких результатів, громаді потрібно мати певні ресурси. Цікаво, що першим ресурсом, необхідним для успіху проектів розвитку громади, є не матеріальний (як це часто-густо визначають вітчизняні громадські діячі), а ідеологічний ресурс. У минулому соціальні активісти, що претендували на роль організаторів громади, часто декларували необхідність мати зовнішнього ворога громади (владу, промисловість, інших людей чи організації) задля об'єднання громади, згуртування навколо спільних цілей. При такому підході істинні цілі, що віддзеркалюють потреби громади, часто підмінюються тимчасовими цілями самого процесу боротьби, на який перетворюється діяльність з розвитку громади. Втім, цей підхід й досі поширений, особливо у суспільствах, яким притаманний недостатній рівень розвитку громадської свідомості.

Сучасні дослідження переконують в ефективності іншого підходу, коли громада зміцнюється не на підґрунті боротьби проти спільного "ворога", а навколо дійсних цілей-потреб, що їх потрібно досягти-задовольнити процесом розвитку громади. Для цього у громаді досліджуються істинні цілі і потреби, які добре відчують майже усі її члени, і саме навколо цих цілей активісти об'єднують громаду у позитивному, конструктивному напрямі, незалежно від того, існує "зовнішня загроза" чи ні. Важливу роль у цьому підході відіграє якість дослідження бажань громади.

Спочатку потрібно вірно оцінити реальні потреби громади, потім, відповідно, сформулювати конкретні досяжні цілі і визначити для них імовірні, максимально реалістичні терміни досягнення, насамкінець закласти ці дані в основу плану дій, що включатимуть визначення ресурсів діяльності та інших компонентів планування. Важливим моментом є те, що визначені загальні для громади цілі, як правило, є такими, що потребують тривалих, різнобічних, комплексних заходів. Тому діяльність доцільно підрозділити на невеликі, конкретні завдання для кожної окремої групи активістів таким чином, щоб усі локальні дії слугували загальним цілям. Це будуть невеликі проекти, кожен із своїм координатором, своєю часткою ресурсів, окремою підзвітністю своїй частині громади. Сучасні дослідження розвитку громади доводять, що чим багатогалузевішим є проект (відповідно до великих цілей добробуту громади) і чим більше він подрібнений на локальні субпроекти (відповідно до проміжних завдань), тим успішніше він може згуртувати громаду, мобілізувати її ресурси. Природно, найбільш привабливими є завдання, що стосуються економічного виміру життя громади. Зрозуміло, втілювати окремі субпроекти у межах великого територіального проекту будуть, найімовірніше, окремі об'єднання членів громади, які згуртувалися за будь-якою ознакою. У вітчизняних умовах це можуть бути територіальні одиниці існуючих громадських організацій. Природно, що соціальна робота різних громадських організацій неоднакова і пов'язано це з профілем організацій, місцевими особливостями, можливостями, іншими суб'єктивними чинниками.

7). Діяльності переважної більшості НДО притаманні деякі узагальнені риси. Так, більше за інших до соціальної роботи залучені **дитячі організації**. Соціальну допомогу члени дитячих організацій надають, як правило, незахищеним категоріям населення, перш за все громадянам похилого віку, пенсіонерам, інвалідам. Надання таких видів допомоги є обов'язком членів дитячих організацій. Значне місце у соціальній роботі дитячих організацій посідає також і матеріальна допомога. Молоді волонтери збирають речі, продукти, що передаються дітям-сиротам, дітям-інвалідам, пенсіонерам. Діти допомагають самотнім і старим людям вирішувати побутові проблеми: допомагають по господарству, купують продукти, виконують різну роботу на присадибних ділянках. Волонтери беруть участь в організації дозвілля для дітей-сиріт і дітей-інвалідів. Найбільшого поширення набула соціальна робота дитячих організацій серед своїх членів. Більшість членів НДО займаються організацією дозвілля дітей та молоді. При цьому культурно-масові заходи визначені тематично: наприклад, з акцентом на профілактику негативних явищ у молодіжному середовищі, підготовку юнаків до служби у Збройних Силах

України, пропаганду здорового способу життя, підтримку творчої молоді. Слід зазначити, що серед членів дитячих громадських формувань виховуються добре підготовлені менеджери, чимало НДО займаються організаційною роботою в об'єднаннях школярів, організують благодійні заходи, пропагують діяльність своїх організацій. Можна вважати, що головним у діяльності дитячих громадських організацій є створення умов для самореалізації дітей та молоді, самоствердження особистості. Безумовно, це є соціально значущою роботою, а створення більшої кількості дитячих організацій дозволить залучити до неї більшу кількість дітей і молоді.

8). Організації, що працюють з інвалідами. Реально - це громадські організації, що створені за ініціативи самих інвалідів або їхніх родичів. Серед 20 таких організацій, що були опитані, більшість з них створені за ініціативи батьків дітей-інвалідів. Такі організації перш за все є групами підтримки та взаємодопомоги. Їхньою допомогою, що спрямована на забезпечення виживання сімей інвалідів у складних економічних умовах сучасної України є: матеріальна, фінансова допомога, як правило, це розподіл закордонної гуманітарної допомоги, рідше - спонсорської. На розподілі закордонної гуманітарної допомоги ґрунтується і робота по забезпеченню інвалідів медикаментами. Суто матеріальний аспект допомоги дуже важливий для громадських організацій, що працюють з інвалідами. Чимало уваги у таких організаціях приділяється соціальній реабілітації інвалідів, їхньої інтеграції у суспільство. Засобом досягнення мети тут є заняття спортом, організація екскурсій, спільний відпочинок, видання газет і журналів. Крім заходів дозвілля важливе місце посідає трудова діяльність: навчання трудовим навичкам, наприклад роботі на персональному комп'ютері, організації зайнятості, працевлаштування, проведення виставок творчих робіт молодих інвалідів. Дуже важливою для інвалідів є інформаційно-консультативна діяльність громадських організацій. Вона спрямована на максимальне задоволення потреб членів організацій-інвалідів у різній інформації, захист їхніх прав та інтересів. Практично вся ця робота проводиться через консультативно-психологічну допомогу батькам і родичам молодих інвалідів. Вирішення комплексу соціальних проблем, які вирішують організації, що працюють з інвалідами, дозволяє сім'ям інвалідів отримати необхідну матеріальну і моральну підтримку, допомагає адаптуватися у складних умовах їхнього існування.

9). До соціальної роботи з молоддю залучені і **молодіжні організації**. Соціальна складова їхньої діяльності дещо схожа з роботою дитячих організацій: шефська допомога ветеранам, пенсіонерам, самотнім людям. Проте різниця у віці визначає форми і методи соціальної роботи. Так,

наприклад, Кременчуцьке відділення Соціалістичного конгресу молоді проводить шефську роботу у виправно-трудовій колонії для неповнолітніх. Молодіжні громадські організації взяли шефство над будинками дитини, інтернатами для дітей-сиріт, допомагають дитячим спортивним командам. На жаль, молодіжні організації орієнтують своїх членів на соціальну допомогу молодшим і старшим, але не своїм одноліткам. Стосовно молоді молодіжні організації дуже часто виступають як пропагандисти тієї чи іншої політичної течії, і їхні масові заходи теж мають політичний характер. Соціальна робота молодіжних організацій, як правило, обмежується організацією дозвілля, рідше - захистом прав молоді. Індивідуальна і групова консультативна соціальна допомога молодіжними організаціями практично не надається. Для надання соціально-психологічної допомоги своїм членам молодіжні організації користуються послугами центрів соціальних служб для молоді.

10). Вагому соціальну допомогу молоді надають **жіночі організації**. Найбільше їх діяльність зорієнтована на роботу з жіночою молоддю і перш за все – на захист прав жінок. За останні роки значного поширення набула робота по залученню молодих жінок до підприємницької діяльності. Жіночі організації за допомогою закордонних партнерів проводять тренінги, реалізують навчальні програми, надають психологічні і юридичні консультації, що сприяє підвищенню соціальної активності молодих жінок, їхньої ролі у розвитку малого і середнього бізнесу. Досить широко у практичній діяльності жіночих організацій представлені індивідуальні форми роботи. Спеціалісти – члени організації надають консультації для жінок та їхніх дітей з психологічних, педагогічних, медико-соціальних питань. Чималу роботу проводять жіночі організації із соціального захисту, матеріальної і моральної підтримки багатодітних сімей, одиноких і малолітніх матерів. Значне місце у діяльності жіночих організацій приділяється підготовці майбутніх подружжів і роботі з молодими сім'ями, а також проблемі збереження сім'ї, проводячи при цьому індивідуальну роботу і масові заходи. У багатьох регіонах України розпочато роботу з надання психологічної і соціальної допомоги жінкам і дітям, які зазнали насильства.

11). Слід відзначити роботу з молоддю **громадських організацій соціально-медичного профілю**, таких, як служби планування сім'ї. Специфіка діяльності таких організацій полягає у професійній приналежності її членів. Медичні працівники беруть на себе соціально-просвітницьку функцію, роботу, що пов'язана із здоров'ям та здоровим способом життя. Існує дві основні форми роботи громадських організацій соціально-медичного профілю: лекції на актуальні соціально-медичні теми і консультативна допомога з питань

планування сім'ї, сексуального виховання, лікування від наркотичної, алкогольної залежностей та тютюнопаління. Природно, тут є резерв для запровадження інших форм і методів, засобів і стратегій, притаманних теорії і практиці ФЗСЖ. Разом з тим, члени громадських організацій соціально-медичного спрямування надають гуманітарну допомогу тим, хто її потребує: самотнім людям, дітям-сиротам, багатодітним сім'ям, завдяки тому, що такі організації мають закордонних партнерів – донорів гуманітарної допомоги.

12). Громадські організації культурологічного спрямування також реалізують деякі напрями соціальної роботи. Специфіка їхньої роботи полягає у культурно-просвітницькій і творчій спрямованості. Культурологічні організації допомагають розвитку творчого потенціалу молоді, її комунікативних і інтелектуальних можливостей. Основні форми соціальної роботи - гуртки, клуби за інтересами. Участь молоді у роботі дозволяє вирішити проблему їхньої самореалізації через творчий, інтелектуальний, професійний розвиток. Об'єктом діяльності таких організацій є населення усіх вікових груп і соціальних категорій.

13). Релігійні організації і представників різних релігійних конфесій як носіїв соціальної роботи. Цікаво, що соціальна діяльність таких організацій у нашій країні практично ніколи не досліджувались. Навіть при поверховому вивченні цієї діяльності очевидно, що вона має дуже широкий спектр, часто діаметрально протилежних спрямувань. Один з позитивних аспектів цієї роботи - вирішення матеріальних проблем: надання допомоги продуктами харчування, одягом, взуттям. Проте релігійні організації та конфесії не тільки розподіляють гуманітарну допомогу, а й впливають на духовне виховання, вони самостійно організують благодійні акції по збору речей і продуктів, утримують благодійні їдальні для дітей, сиріт і людей похилого віку, надають допомогу дітям вулиці, колоніям для неповнолітніх, школам-інтернатам. Інший позитивний момент соціальної роботи релігійних організацій - духовно-просвітницька і виховна діяльність. Безумовно, головне для них - релігійне виховання, але вони провадять і роботу по підготовці молоді до подружнього життя, допомагають людям боротися з алкогольною і наркотичною залежністю, читають лекції з профілактики наркоманії та алкоголізму, організують літній відпочинок дітей. Специфіка відносин релігійних організацій з державою на рівні міст і районів така, що їхні представники не розраховують на допомогу місцевих органів влади (на відміну від усіх інших організацій), їх бажання зводиться до порозуміння з владою, усунення можливих перешкод у своїй діяльності. Потенціал цих організацій щодо формування духовного здоров'я молоді безумовно суттєвий, але в кожному конкретному випадку, залучаючи їх до

партнерства у сфері ФЗСЖ, потрібно добре знати про особливості методів впливу на аудиторію, що застосовуються конкретно церквою, особливо нетрадиційних конфесій. Інакше можна більше зашкодити духовному світові молоді, ніж допомогти.

14). До громадських організацій, які також займаються соціальною роботою з молоддю, слід віднести **об'єднання хворих на алкоголізм, наркоманію** (“анонімні алкоголіки”, “анонімні наркомани”) та їхніх родичів. З одного боку, це дуже дійовий резерв ФЗСЖ - ніхто не доведе так переконливо на власному прикладі, ніж людина, у якої були особисті проблеми, ніхто не викликає у молоді більшу довіру, ніж ці люди. Але з іншого боку, організація такої роботи дуже складна, вона потребує вельми обережного підходу, врахування всіх чинників індивідуалізації методів впливу, організації спілкування, етичного аспекту.

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Відповідно до навчального плану студенти (слухачі) виконують контрольну роботу. Номер варіанта контрольної роботи студент визначає самостійно за останньою цифрою номера своєї залікової книжки.

Контрольна робота виконується на аркушах паперу формату А4 обсягом не менш ніж 12 сторінок друкованого тексту (Times New Roman, 14). Для чіткого та послідовного викладу матеріалу необхідно скласти план контрольної роботи, який має містити такі обов'язкові структурні частини:

вступ (обсягом до 2 сторінок), де висвітлюються суть і значення теми;

основну частину — розкривається зміст питань теми роботи, наводяться зауваження;

висновки, де підсумовується зібраний матеріал та містяться пропозиції;

список використаних джерел, на які даються посилання в тексті.

Контрольна робота оформлюється відповідно до методичних вимог: титульна сторінка, де вказується тема роботи, прізвище та ім'я виконавця, його група та навчальний структурний підрозділ (інститут, кафедра), дата виконання, підписується виконавцем.

У встановлений термін подається на перевірку на кафедру. До заліку студент допускається, якщо контрольну роботу оцінено позитивно.

У ході написання контрольної роботи студент має використовувати вітчизняні та іноземні інформаційні матеріали, самостійно проводити пошук документальної та фактографічної інформації, здійснювати систематизацію та узагальнення даних, виявляти ключові моменти, використовувати електронну пошту та телеконференції, застосовуючи методи пошуку в мережі Інтернет. У випадку необхідності слід проводити реферування документів, формуючи власні погляди на явища, події та процеси, базуючись на знанні граматичних форм.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. “Історія успіху” громади в Автономній республіці Крим.
2. “Історія успіху” громади у Вінницькій області.
3. “Історія успіху” громади у Волинській області.
4. “Історія успіху” громади у Дніпропетровській області.
5. “Історія успіху” громади у Донецькій області.
6. “Історія успіху” громади у Житомирській області.
7. “Історія успіху” громади у Закарпатській області.
8. “Історія успіху” громади у Запорізькій області.
9. “Історія успіху” громади в Івано-Франківській області.
10. “Історія успіху” громади у Київській області.
11. “Історія успіху” громади у Кіровоградській області.
12. “Історія успіху” громади у Луганській області.
13. “Історія успіху” громади у Львівській області.
14. “Історія успіху” громади у Миколаївській області.
15. “Історія успіху” громади в Одеській області.
16. “Історія успіху” громади у Полтавській області.
17. “Історія успіху” громади у Рівненській області.
18. “Історія успіху” громади у Сумській області.
19. “Історія успіху” громади у Тернопільській області.
20. “Історія успіху” громади у Харківській області.
21. “Історія успіху” громади у Херсонській області.
22. “Історія успіху” громади у Хмельницькій області.
23. “Історія успіху” громади у Черкаській області.
24. “Історія успіху” громади у Чернігівській області.
25. “Історія успіху” громади у Чернівецькій області.
26. Новітні методи моніторингу та оцінки активізації громад.

27. Методи співпраці громади та органів місцевого самоврядування.
28. Громадський контроль як важель впливу на органи виконавчої влади.
29. Роль соціальних мереж в активізації громад.
30. Роль лідера в процесі активізації громад.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Сутність поняття “соціальна активізація громад”.
2. Складові поняття “соціальна активізація громад”.
3. Структура та функції громади. Види громад.
4. Сільська громада.
5. Міська громада.
6. Види міських громад.
7. Молодіжні громади.
8. Розвиток громад в Київській Русі.
9. Побут громад в Галицько-Волинському Князівстві.
10. Придушення громадського розвитку в Російській імперії.
11. Громадівський рух 60-70-х рр. XIX ст. у контексті українського національного відродження.
12. Громади на зарі XX століття.
13. Радянська влада та українські громади.
14. Українські громади за часів незалежності.
15. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.
16. Конституційні основи місцевого самоуправління.
17. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.
18. Добровільне об’єднання територіальних громад.
19. Органи місцевого самоврядування та органи самоорганізації населення.
20. Система місцевого самоврядування в Україні.
21. Інститут ефективного самоврядування.
22. Муніципальне право.
23. Закон України про громадські об’єднання.
24. Поняття “стратегічного планування”.
25. Форми і методи вивчення потреб громади та цільових груп.
26. Визначення стратегічних та оперативних цілей розвитку громад.

27. Розробка стратегічного плану інститутів громадянського суспільства.
28. Етапи стратегічного планування соціальної активізації громад.
29. Інвестиційна політика та економічний розвиток громади.
30. Складання карти ресурсів громади.
31. Недержавні організації.
32. Державна реєстрація асоціацій органів місцевого самоврядування.
33. Створення громадських організацій шляхом повідомлення.
34. Створення громадських організацій шляхом юридичної реєстрації.
35. Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики.
36. Консультативно-методичний супровід громад органами місцевого самоврядування.
37. Соціальні консультації з ініціативними групами.
38. Налагодження контакту з органами влади та цільовими групами.
39. Тренінги з розробки проекту та консультації з написання соціальних проектів.
40. Розробка інформаційної кампанії, адвокаційної кампанії, громадського моніторингу тощо.
41. Підвищення рівня поінформованості громад шляхом заснування місцевих ЗМІ, через соціальні мережі та веб-сайти, радіо та телебачення.
42. Освітні програми для місцевого населення.
43. Поняття громадського контролю.
44. Засади та принципи роботи громадських рад.
45. Завдання та функції громадських рад.
46. Склад громадських рад.
47. Типове положення про громадську раду при органах виконавчої влади.
48. Права та обов'язки членів громадських рад при органах виконавчої влади.
49. Залучення місцевих жителів до політичної діяльності, прийняття управлінських рішень.
50. Організація масових культурних заходів, політичних виступів, народних віче.
51. Боротьба та протидія дискримінації за ознаками статі, віку, соціального стану та релігійної приналежності.
52. Адресна допомога за місцем проживання.
53. Сприяння розвитку соціальних зв'язків, добровольчих служб, волонтерських груп та організації самопомоги.
54. Моніторинг та оцінка як методи контролю та аналізу виконання цілей

- проекту.
55. Види та форми моніторингу.
 56. Значення внутрішнього оцінювання.
 57. Програма оцінювання як комплексне соціологічне дослідження.
 58. Розробка рекомендацій та визначення пріоритетів подальшого розвитку проекту.
 59. Роль грантів у розвитку громад.
 60. Особливості міні-грантів.
 61. Соціальне планування на рівні громади.
 62. Залучення місцевих жителів до політичної діяльності, прийняття управлінських рішень.
 63. Організація масових культурних заходів, політичних виступів, народних віче.
 64. Боротьба та протидія дискримінації за ознаками статі, віку, соціального стану та релігійної приналежності.
 65. Робота з етнічними меншинами (ромами, населенням кримсько-татарського походження), а також вимушеними переселенцями з інших регіонів.
 66. Адресна допомога за місцем проживання.
 67. Сприяння розвитку соціальних зв'язків, добровольчих служб, волонтерських груп та організації самопомоги.
 69. Залучення молоді до активного способу життя, екологічних ініціатив.
 70. Виховання патріотичних почуттів та громадянської відповідальності.
 71. Порядок проведення соціальних консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики.
 72. Розвиток жіночого руху в громадах.
 73. Консультації для інститутів громадянського суспільства.
 74. Консультації з ініціативними групами.
 75. Налагодження контакту з органами влади та цільовими групами і т.д.
 76. Менторська підтримка.
 77. Тренінги з розробки проекту та консультації з написання соціальних проектів.
 78. Розробка інформаційної кампанії, адвокаційної кампанії, громадського моніторингу тощо.
 79. Підвищення рівня поінформованості громад шляхом заснування місцевих ЗМІ, через соціальні мережі та веб-сайти, радіо та телебачення.
 80. Освітні програми для місцевого населення.
 81. Недержавні організації. Державна реєстрація асоціацій органів місцевого самоврядування.

82. Громадські організації. Перелік документів для створення громадських організацій. Статут. Статутний капітал.

83. Створення громадських організацій шляхом повідомлення та шляхом юридичної реєстрації.

84. Права та обов'язки різних типів громадських організацій.

85. Громадські об'єднання. Організації жителів.

86. Організації закладів освіти. Організації малих підприємств.

87. Створення команди на рівні громади, яка реалізує ініціативу.

88. Координація діяльності різних організацій.

89. Форми і методи вивчення соціальних потреб громади та цільових груп.

90. Соціокультурний розвиток громад.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Закон України «Про органи місцевого самоврядування» від 09.05.2015.
2. Закон України «Про органи самоорганізації населення» від 06.12.2012.
3. Закон України про громадські об'єднання від 01.05.2015.
4. Закон України про соціальні послуги від 18.10.2012.
5. Конституція України від 15.04.2014.
6. Постанова Кабінету міністрів України про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики від 12.05.2015
7. Азгагі М. Громадські організації повинні спрацювати з громадами/ М.Азгагі.-2009.-№4.- С.27-38.
8. Бабенко І. Г. Соціально-психологічна реабілітація бездоглядних дітей: навч.-метод. посіб. / І. Г. Бабенко. - Житомир: ЖДУ, 2006. - 200 с. - Літ.: с. 184- 199(264 назв.)
9. Біркхольц К. Економічний розвиток громади та його потенціал // Матеріал до семінару «Економічний розвиток громади», організованого Мережею асоціацій органів місцевого самоврядування органів місцевого самоврядування Південно-Східної Європи. – Берлін. – 2005.
10. Бевз Г. М. Прийомні сім'ї (оцінка створення, функціонування та розвитку) / Г. М. Бевз. - К.: Главник, 2006. - 112 с. - (Б-чка соц. працівника).
11. Безпалько О. В. Соціальна робота в громаді: навч. посіб. для ВНЗ / О. В.

- Безпалько. - К. : Центр навч. літ., 2005. - 176 с.
- 12.Безпалько О.В., Авельцева Т.П., Мацевка Н.І. Технології активізації громади. Метод. посіб./За ред. О.В. Безпалько. – К.: Наук.світ, 2006. – 95с.
 - 13.Бориславська О. Місцеве самоврядування як форма децентралізації та гарантія демократичного політичного режиму // Вісник Львівського університету. Серія юридична. — 2011. - Випуск 52.
 - 14.Бултон И. Активизация сообщества. - М., 2004. – 52 с.
 - 15.Вакуленко О. В., Комарова Н. М., Романова Н. Ф., Семигіна Т. В. Методичні рекомендації щодо залучення місцевих громад до вирішення проблем дітей, сімей та молоді, які опинилися у складних життєвих обставинах[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ekmair.ukma.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4129/Semyhina_metodychni_rekomendatsii%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y
 - 16.Васьківська С. В. Соціально-психологічний супровід клієнтів: (Технологія ведення консультативного діалогу) / С. В. Васьківська. - К. : Главник, 2006.- 128 с. - (Б-ка соц. працівника).
 - 17.Волонтери в соціальній роботі / упоряд.: О. Главник , Н. Романова , Т. Дружченко [та ін.]. - К.: Главник, 2006. - 128 с. - (Б-чка соц. працівника).
 - 18.Вступ до соціальної роботи: навч. посіб. для ВНЗ / Т. В. Семигіна , І.І. Мигович , І. М. Грига [та ін.] ; за ред. Т. В. Семигіної, І.І. Миговича. - К.: Академвидав, 2005. - 304 с.
 - 19.Гансова Е. А. Соціальна політика та соціальна робота: навч. посіб. / Е. А. Гансова, О. М. Лисенко. – Одеса, 2005. - 208 с.
 - 20.Лысенко О. М. Социальная работа: теория, практика: конспект лекцій / О. М. Лысенко, В. С. Скляр. - Одеса: Наука и техника, 2007. - 155 с.
 - 21.Громадянське суспільство і влада //офіційний сайт громадських рад [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://civic.kmu.gov.ua/consult_mvc_kmu/news/article
 22. Грушевський М. Історія України-Руси. — Київ, 1994. — Т. 5
 - 23.Діти вулиці : хто вони і як їм допомогти / О. Главник, Н. Комарова. - К. : Главник, 2006. - 111 с - (Б-чка соц. працівника). - Літ.: с 108 - 111.
 - 24.Документація в соціальній роботі: навч. посіб. / упоряд.: К. Шендеровський, І. Ткач. - К.: Главник, 2006. - 112 с. - (Б-чка соц. працівника).
 - 25.Українська культура XIII — першої половини XVII століть)[Електронний ресурс]. – Київ: "Наукова думка", 2001. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/istkult2/ikult2.htm>
 - 26.Коаліції НДО в країнах Центрально-Східної Європи: досвід співпраці з

- місцевою владою (за результатами міжнародної конференції 20-22 липня 2000р.) / Проект “Голос Громадськості, МЦПД. –Ів.-Ф., 2000. – 72 с.
- 27.Линиченко І. Суспільні верстви Галицької Русі XIV — XV в. — Львів, 2009.
- 28.Лукашевич М. П. Соціальна робота: (теорія і практика): підруч. / М. П. Лукашевич, Т. В. Семигіна. - К. : Каравела, 2009. - 368 с.
- 29.Лукашевич М. П. Теорія і методи соціальної роботи : навч. посіб. для вузів / М. П. Лукашевич, І.І. Мигович. - 2-е вид., доп. і випр. - К. : МАУП, 2003. - 168 с. - Бібліогр.: с. 159 – 164.
- 30.Лукашевич М. П. Менеджмент соціальної роботи: теорія і практика: навч. посіб. для студ. вузів / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков. - К.: Каравела, 2007. - 296 с. - Літ.: с. 286 - 295 (204 назви).

Додаткова

- 31.Міллер Д. Інституції з поширення знань – Рух за перетворення провідників змін на провідників обміну // Збірка матеріалів до курсу «Економічний розвиток громади», Університет Конкордія, Монреаль. - 2005.
32. Петкова Л., Проскурін В. Муніципальні інвестиції та кредити // Навчальний посібник. - Київ, 2006.- 158 с.
33. Рецепти успіху // Ресурсний центр ГУРТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gurt.org.ua/recipes_success/
34. Розроблення та впровадження стратегічного плану розвитку регіону: Практичний посібник / Боврон Б., Вігода А., Девідсон Г., Мамонова В., Федів І., Санжаровський І. За ред. Санжаровського І. – К.: Вид-во К.І.С., 2008. – 214 с.
35. Роузленд М. На шляху до сталих громад. - 2004.
36. Рудьєв В.А., Гуткевич С.О. Менеджмент [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/1584072022660/menedzhment/menedzhment>
37. Семигіна Т. Соціальна політика у глобальному вимірі. – К.: Пульсарі, 2003. – 252 с.
38. Соціальна педагогіка: теорія і технології: Підручник/За ред. І.Д.Звереві. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 316 с.
39. Сталий розвиток міст за участю громад: уроки з досвіду впровадження «Муніципальної програми врядування та сталого розвитку» [Електронний ресурс]. – Київ: ПРООН/МПВСР, 2008. – 48 с. – Режим доступу: <http://msdp.undp.org.ua/data/publications/zvit.pdf>

40. Теорії і методи соціальної роботи : підруч. / за ред. : Т. В. Семигіної, І. І. Миговича. - К. : Академія, 2005. - 328 с. - (Альма-матер).
41. Тетерский С. В. Введение в социальную работу: учеб. пособие для высшей шк. - М. : Акад. проект, 2003. - 496 с. - (Gaudeamus).
42. Технологии социальной работы: учеб. для вузов / Т. В. Шеляг, П. Д. Павленок, В. Ц. Худовердян и [др.] ; под общ. ред. Е. И. Холостовой. - М. : ИНФРА-М, 2003. - 400 с. - (Высшее образование).
43. Технологии социальной работы в различных сферах жизнедеятельности : учеб. пособие / под ред. П. Д. Павленка. - Изд. 3-е, перераб. и доп. - М. : Дашков и К, 2007. - 608 с.
44. Управлінські аспекта соціальної роботи : курс лекції / М. Ф. Головатий (кер. авт. кол.), М. П. Лукашевич, Г. А. Дмитренко [та ін.]; за ред. М. Ф. Головатого. - К. : МАУП, 2004. - 368 с.
45. Фирсов М. В. История социальной работы : учеб. пособие / М. В. Фирсов. - 2-е изд. - М. ; Киров : Акад. проект; Константа, 2007. - 608 с.
46. Хоронжий А. Г. Основы социального управления: курс лекцій: навч. посіб. / А. Г. Хоронжий. - Л. : Магнолія 2006, 2007. - 220 с.
47. Чорна Л.В. Громадівський рух 60-70-х рр. ХІХ ст. у контексті українського національного відродження // Історія (збірка наукових праць) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11111.html>.
48. Шендеровський К. Моніторинг в соціальній роботі / К. Шендеровський. - К. : Главник, 2006. - 144 с. - (Б-чка соц. працівника). - Бібліогр. : с. 141 - 143.
49. Шраг Е. ЕРГ – конфлікти й бачення майбутнього // Збірка матеріалів до курсу «Економічний розвиток громади», Університет Конкордія, Монреаль, 2005.
50. Naughton, Graham. Community Economic Development. - Printed in the United Kindom for the Stationary Office by Albert Gait Ltd, Routledge, 2002. - 276.
51. Shragge, Eric. «The Politics of Community Economic Development.» Community Economic Development: In Search of Empowerment. Ed. Eric Shragge. - Montreal: Black Rose Books, 1993.
52. Wilcox, D. The Guide to Effective Participation. Режим доступу: <http://www.partnerships.org.uk/guide/>.